

Sociale relaties op school

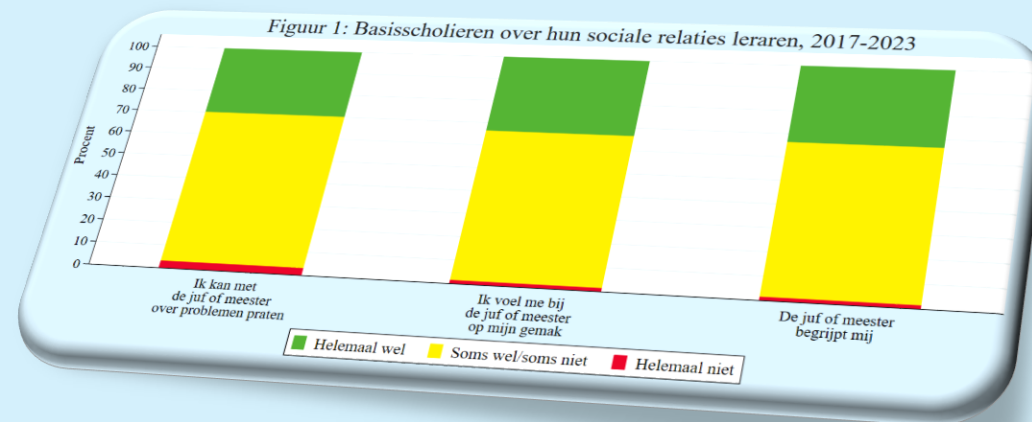
Basisscholieren in relatie met hun leraren

2017 - 2023

Onderzoek op basis van de
OnderwijsMonitor Limburg

April 2025

Lynn van Vugt
Jacqueline Charpentier
Mélanie Monfrance

Introductie

Het monitoren van sociale relaties blijft essentieel: verschillende theorieën wijzen op het belang van sociale relaties voor de motivatie en schoolattitude van leerlingen.^{1,2} Een goede sociale inbedding in school draagt bij aan een hogere motivatie en betere leerprestaties, waarbij sterke sociale relaties kunnen beschermen tegen een negatieve leerhouding, verlies aan schoolvertrouwen en schooluitval.^{3,4}

In de OnderwijsMonitor Limburg (OML) meten we twee soorten sociale relaties: sociale relaties met klasgenoten en sociale relaties met leraren. In deze factsheet zoomen we in op sociale relaties met leraren. Een goede band met de leraren op school vergroot de kans op een positieve schoolhouding, hogere motivatie, groter schoolvertrouwen onder de minst presterende leerlingen in een klas en betere leerprestaties in het algemeen.⁵⁻⁷ Bij het onderzoek naar motivatie en leerprestaties is het dus van belang om inzicht te krijgen in de sociale relaties die leerlingen hebben met hun leraren.

Resultaten in het kort

Vanwege het belang van inzicht in sociale relaties met leraren op school verzamelen we hierover informatie sinds 2017 in de [OnderwijsMonitor Limburg](#) bij leerlingen in groep 8 van het primair onderwijs. In deze factsheet zetten we de resultaten op een rij. We bekijken de onderdelen:

- ❖ Trends tussen 2017-2023
- ❖ Verschillen in die trend tussen jongens en meisjes
- ❖ Verschillen in die trend naar opleidingsniveau ouders
- ❖ Verschillen in die trend naar regio

Als uw school/bestuur heeft deelgenomen, kunt u ook cijfers voor uw eigen school/bestuur inzien in de digitale terugkoppeling, via [deze link](#). Hiervoor is de inlogcode nodig die bestuurders en schoolleiders van deelnemende scholen hebben ontvangen. Indien u deze niet (meer) heeft, e-mail dan naar: oml-sbe@maastrichtuniversity.nl.

Resultaten in het kort

- ❖ De ervaren sociale relaties met leraren blijven stabiel tussen 2017-2019, stijgen in 2021 en nemen sterk af in 2023.

- ❖ Meisjes ervaren betere sociale relaties met leraren in 2019 en 2021 dan jongens.
- ❖ Bij zowel jongens als meisjes zijn de ervaren sociale relaties in 2023 sterk afgenomen ten opzichte van de voorgaande jaren.
- ❖ In 2023 zijn er geen verschillen tussen jongens en meisjes in de ervaren sociale relaties.

- ❖ De daling in 2023 in sociale relaties is zichtbaar ongeacht het opleidingsniveau van de ouders.
- ❖ We vinden geen significante stijging tussen 2019 en 2021 voor leerlingen met wo-opgeleide ouders.
- ❖

- ❖ Alle regio's laten een significante daling zien tussen 2021 en 2023.

Algemeen beeld

Tabel 1 geeft een beeld van de verdeling van de verschillende groepen leerlingen die in de data zijn vertegenwoordigd en genoemd worden in deze factsheet.

Tabel 1. De verschillende groepen leerlingen in de OML, in percentages (2017-2023)

Geslacht	Percentage
Jongens	49,31
Meisjes	50,69

Opleiding ouders	Percentage
Maximaal mbo	21,03
Hbo	16,57
Wo	8,38
Onbekend	54,02

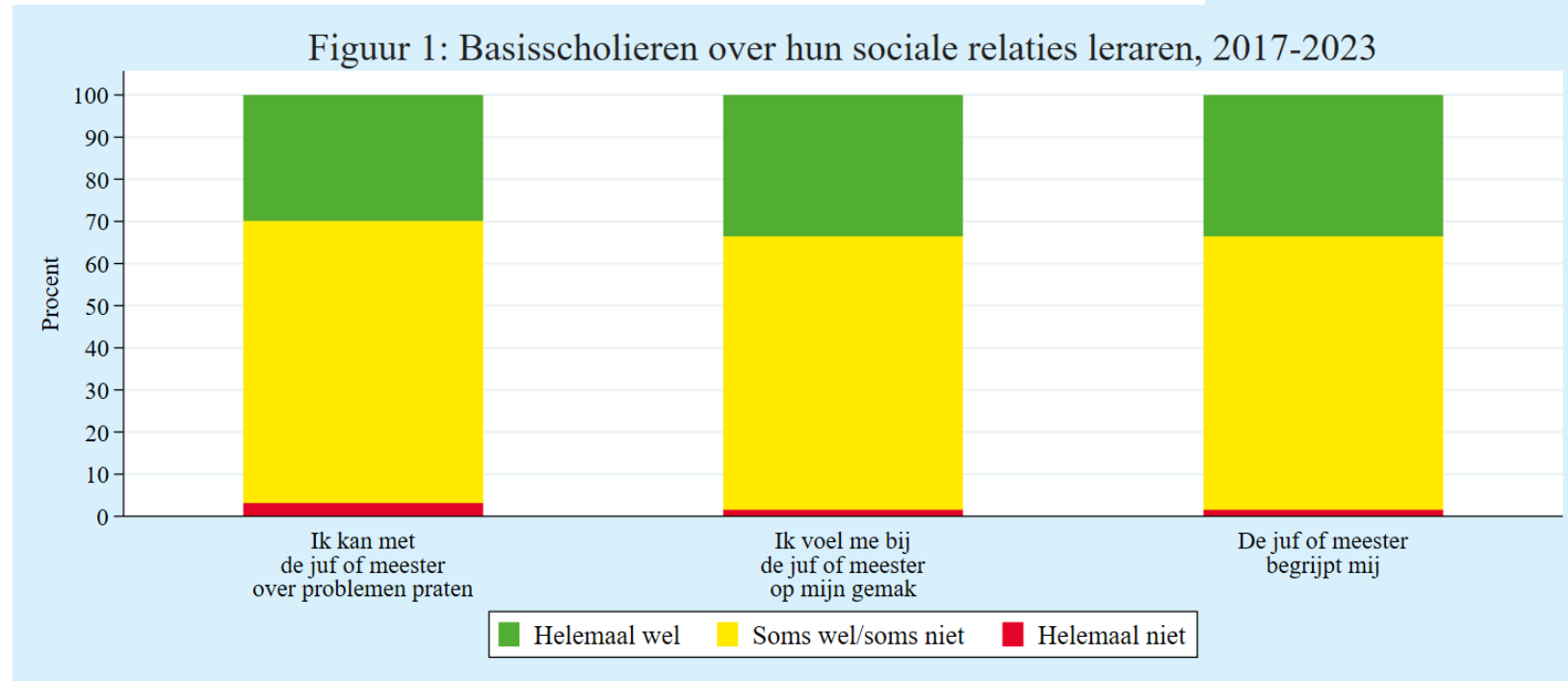
Regio	Percentage
Maastricht-Heuvelland	25,76
Midden-Limburg	10,26
Noord-Limburg	7,66
Parkstad-Limburg	36,63
Sittard-Geleen	19,69

Sociale relaties met leraren

Om de sociale relaties die leerlingen ervaren met hun leraren in beeld te brengen, zijn over de jaren heen verschillende stellingen aan de leerlingen voorgelegd. In deze factsheet focussen we ons op de stellingen 'Ik kan met de juf of meester over problemen praten', 'Ik voel me bij de juf of meester op mijn gemak' en 'De juf of meester begrijpt mij'. Alle drie de stellingen zijn al sinds 2017 opgenomen in de OML-vragenlijst.*

Figuur 1 laat de antwoorden op deze stelling zien voor de periode 2017-2023. Tussen de 30% en 35% van de leerlingen geeft aan het helemaal eens te zijn met de verschillende stellingen wat suggereert dat zij een goede relatie hebben met hun leraren. Het merendeel, ruim 60% geeft aan soms wel en soms niet een goede relatie te hebben met de leraren. Maximaal 5% van de leerlingen is het helemaal oneens en dit suggereert dus dat zij een minder goede relatie ervaren met de leraren.

Om een algemeen beeld te krijgen van de sociale relaties die leerlingen met leraren ervaren, hebben we de drie stellingen samengevoegd in een index.** Op deze manier kunnen we de verschillen kwantificeren en de verschillen tussen groepen en over de tijd in kaart brengen maken. Een hogere score op de schaal betekent dat leerlingen betere sociale relaties met leraren ervaren.

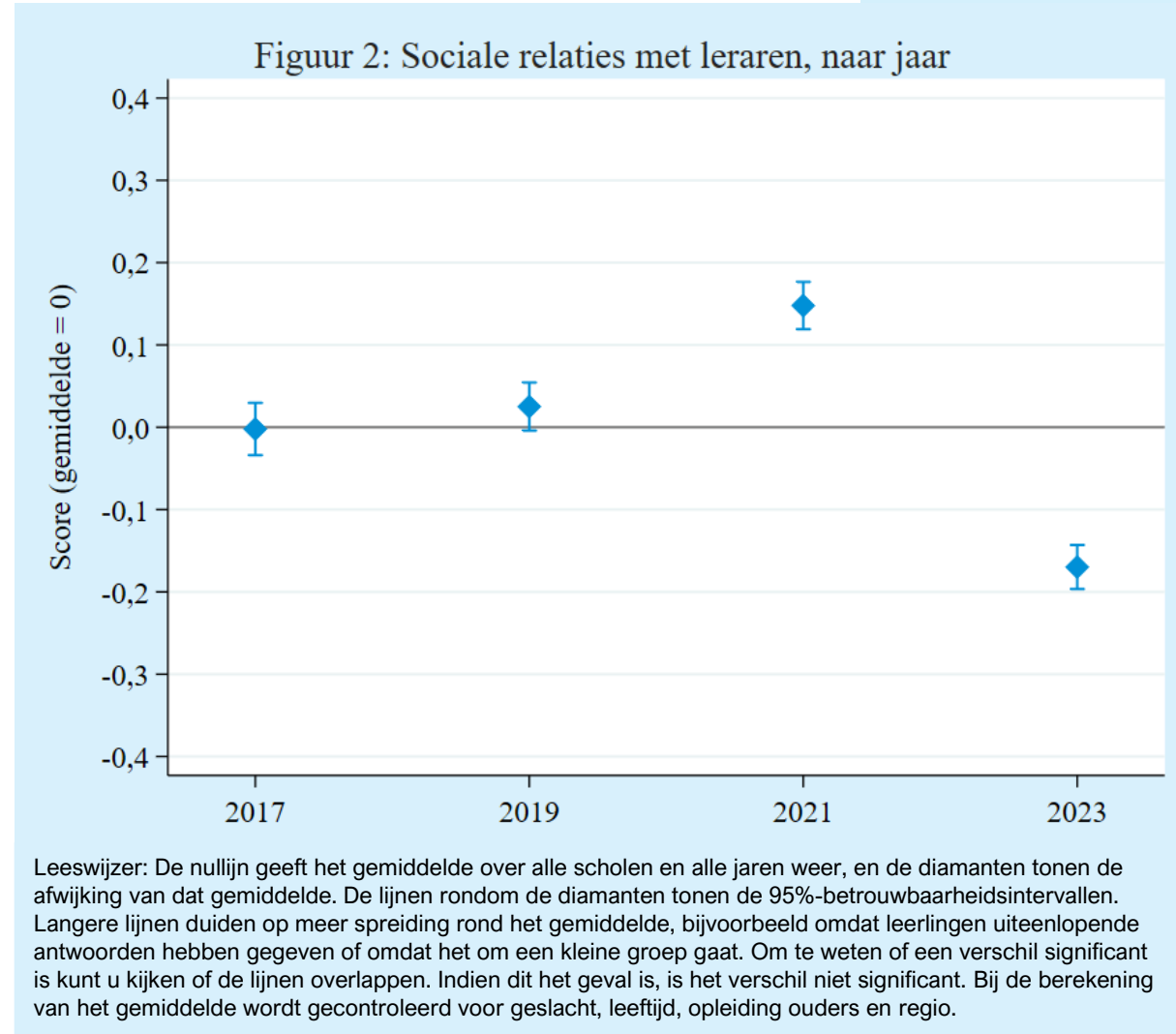

* De antwoordcategorieën zijn 1. helemaal wel, 2. wel, 3. niet, 4. helemaal niet en vanaf 2023 is de categorie 'soms wel/soms niet' toegevoegd. Om de antwoordcategorieën vergelijkbaar te maken over alle jaren is ervoor gekozen om voor deze factsheet de categorieën als volgt op te nemen: 1. Helemaal wel, 2. (soms) wel/(soms) niet, 3. Helemaal niet.

6 ** De betrouwbaarheid (cronbach's alpha) van de index is 0.79. Dit is een goed resultaat. De indices zijn gestandaardiseerd met gemiddelde 0 en standaarddeviatie 1. Het gemiddelde is bepaald voor alle leerlingen over alle schooljaren.

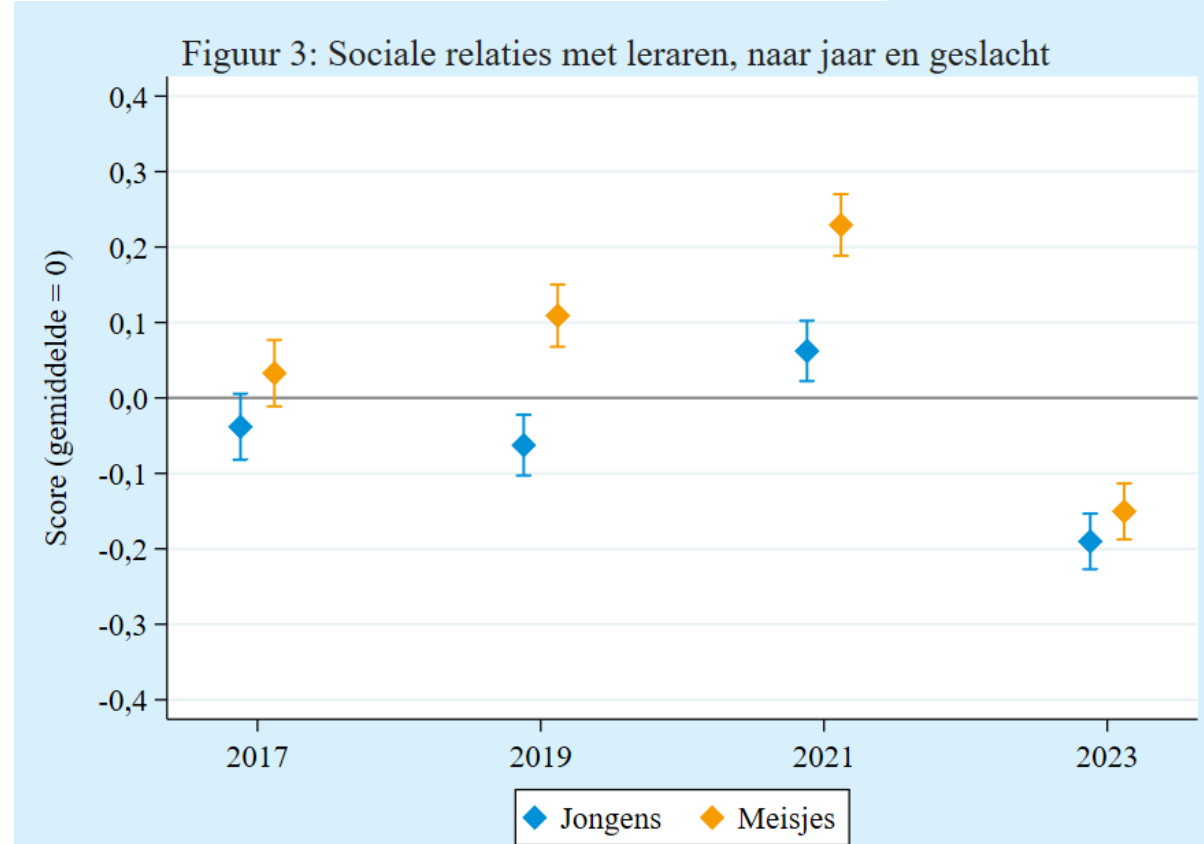
Verschillen naar jaar

Figuur 2 toont de gemiddelde ervaren sociale relaties van leerlingen met leraren sinds 2017. Een hogere score op de schaal betekent dat leerlingen betere sociale relaties met hun leraren ervaren. Tussen 2019 en 2021 zien we een stijging, maar in 2023 een significante daling. De score in 2023 ligt zelfs onder het niveau van 2017. Deze sterke daling kan deels nog het gevolg zijn van corona, maar kan ook door andere omstandigheden komen.

Verschillen naar geslacht

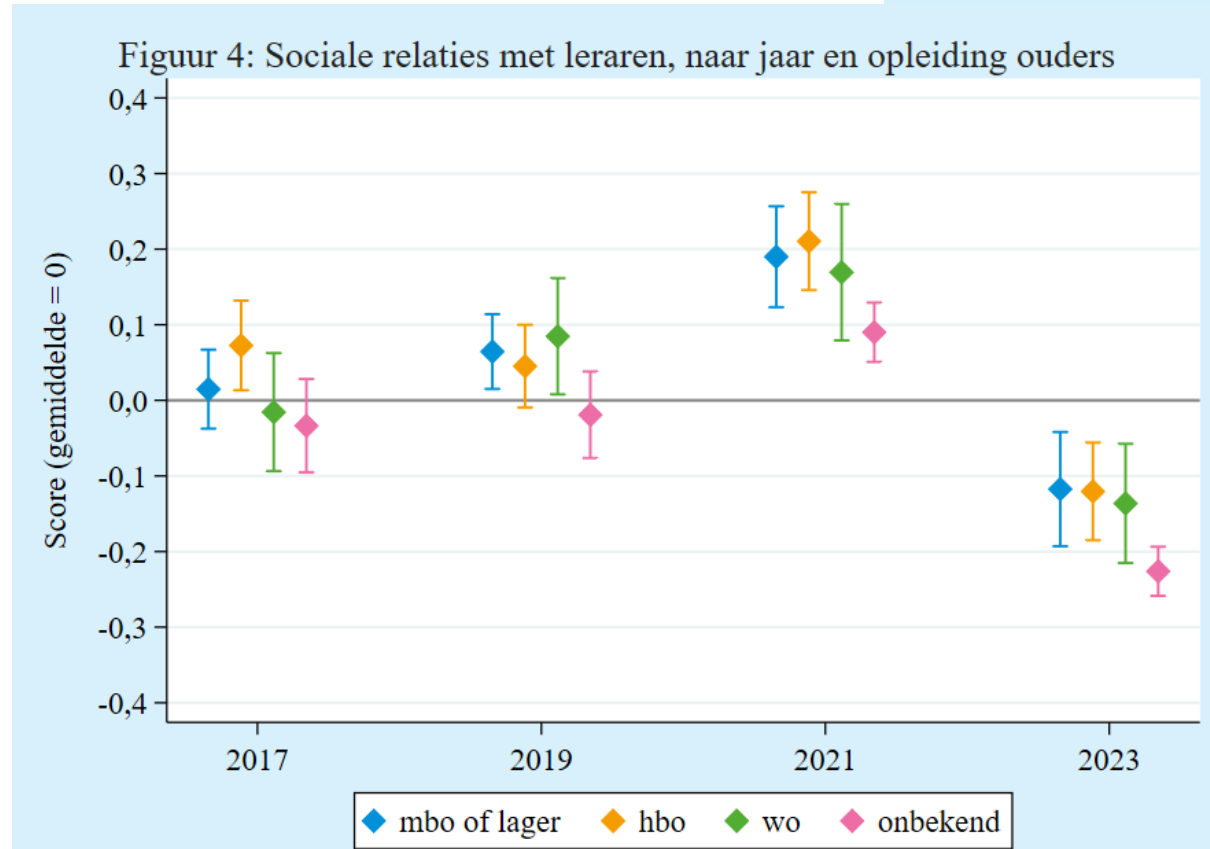
Figuur 3 toont de ervaren sociale relaties met leraren, uitgesplitst naar geslacht. In 2017 is er geen verschil tussen jongens en meisjes. In 2019 en 2021 zien we wel significante verschillen: meisjes ervaren over het algemeen betere sociale relaties met leraren dan jongens. Beide groepen laten ook een significante stijging zien in 2021 ten opzichte van het voorgaande jaar. In 2023 zien we voor beide groepen een daling waarbij het verschil tussen jongens en meisjes niet meer zichtbaar is.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd, opleiding ouders en regio.

Verschillen naar opleiding ouders

Figuur 4 laat de resultaten van de ervaren sociale relaties met leraren zien, uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders. We zien geen duidelijke verschillen op basis van het opleidingsniveau van de ouders. Wel vinden we dat de eerder gevonden significante stijging tussen 2019 en 2021 niet significant is voor leerlingen met wo-opgeleide ouders. De eerder geobserveerde daling in 2023 is significant voor alle opleidingsniveaus.

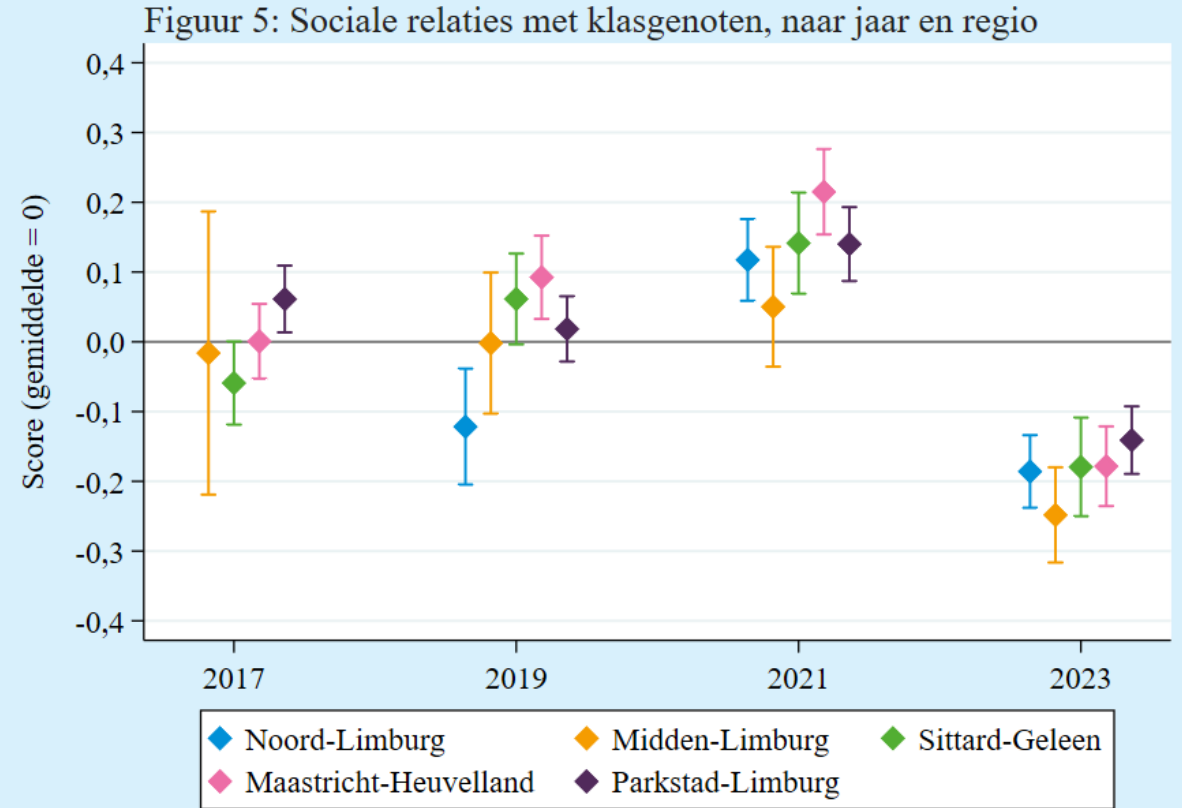
Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en regio.

Verschillen naar regio

Figuur 5 splitst de resultaten uit naar regio. We zien dat ongeacht regio, de sociale relaties met leraren significante zijn gedaald tussen 2021 en 2023.

Verder valt op:

- ❖ In Sittard-Geleen, Midden-Limburg en Maastricht-Heuvelland en Noord-Limburg zien we dat de ervaren sociale relaties met leraren stabiel zijn gebleven in de jaren voor 2023, maar toen significant gedaald zijn.
- ❖ In Noord-Limburg en Parkstad-Limburg zien we een significante stijging tussen 2019 en 2021 en daarna een daling in 2023. Voor Noord-Limburg is deze daling echter niet significant verschillend van de ervaren sociale relaties in 2019.

Leeswijzer: De nullijn geeft het gemiddelde over alle scholen en alle jaren weer, en de diamanten tonen de afwijking van dat gemiddelde. De lijnen rondom de diamanten tonen de 95%-betrouwbaarheidsintervallen. Langere lijnen duiden op meer spreiding rond het gemiddelde, bijvoorbeeld omdat leerlingen uiteenlopende antwoorden hebben gegeven of omdat het om een kleine groep gaat. Om te weten of een verschil significant is kunt u kijken of de lijnen overlappen. Indien dit het geval is, is het verschil niet significant. Bij de berekening van het gemiddelde wordt gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en opleiding ouders.

Aanbevelingen voor de schoolpraktijk

Hoe leerlingen school en schoolsucces ervaren heeft te maken met de manier waarop ze worden aangesproken in de schoolorganisatie. Leraren die zorgen voor een veilige omgeving waarin leerlingen gezien worden is daarbij de sleutel, waardoor leerlingen ervaren dat ze erbij horen in de klas met leeftijdsgenoten. Verbondenheid met leraren draagt bij aan het emotionele welzijn van leerlingen. Het ontbreken van betekenisvolle relaties in de school zorgt voor eenzaamheid, gebrek aan zelfvertrouwen en vergroot de kans op schooluitval.^{8,9} Daarnaast laat eerder onderzoek ook zien dat de relatie tussen leraren en leerlingen een belangrijk effect heeft op de overige sociale relaties van de leerling¹⁰, dit betekent dat leraren eventueel hun relaties met de leerlingen kunnen gebruiken om de onderlinge relaties in de klas te verbeteren.

Uit onderzoek van Onderwijskennis blijkt dat interventies die bijdragen aan de leerprestaties van leerlingen, ook kunnen bijdragen aan het bouwen van sociale cohesie en samenwerken in de klas.¹¹ Dit suggereert dat aan de hand van schoolbrede en preventieve programma's gewerkt kan worden aan een positief leer- en leefklimaat. Bijvoorbeeld door leerlingen te leren óver sociaal gedrag, leren te reflecteren én leren zich sociaal te gedragen, neemt de kans op een prettig leer-, en leefklimaat toe.¹¹ Vanuit Onderwijskennis is er ook een [Leidraad: Leerkracht-leerlingrelaties in het in het primair onderwijs](#) beschikbaar waarin strategieën om aan relaties te bouwen omschreven staan.¹²

De [Databank Effectieve Jeugdinterventies](#) van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft verschillende erkende interventies die behulpzaam kunnen zijn om de sociale relaties van jongeren onder elkaar te stimuleren. Eén van deze interventies is de [Kanjertaining](#)¹³, die gericht is op het voorkomen of verminderen van sociale problemen en het bevorderen van welbevinden in het primair- en voortgezet onderwijs. De Kanjertraining geeft kinderen inzicht in hun gedrag en de gevolgen hiervan voor anderen. Via onder meer feedbackoefeningen, vertrouwens oefeningen en rollenspellen oefenen ze met sociale vaardigheden en sociale informatieverwerking.

Ander onderzoek wijst uit dat sociale relaties verbeterd kunnen worden door interventie programma's die de sfeer in de klas verbeteren. Voorbeelden hiervan zijn [School Wide Positive Behavior Support](#)¹⁴ (SWBPS), de [Vreedzame School](#)¹⁵ of [KiVa](#)¹⁶ (deze programma's zijn ook opgenomen in de databank van NJI). In deze programma's staat een positieve benadering centraal waarbij men uitgaat van verschillende niveaus binnen de school (de school, de klas en het individuele kind), die gericht is op het aanleren van goed sociaal gedrag in samenspraak met ouders of buurt. Dit kan bijdragen aan goede sociale relaties tussen leraren en leerlingen en tussen leerlingen onderling. Daarnaast kan het ondersteuning bieden aan leerlingen met gedragsproblemen.¹²

Bronnen

- ¹ Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. doi: [10.1207/S15327965PLI1104_01](https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01)
- ² Martin, A. J., & Dowson, M. (2009). Interpersonal relationships, motivation, engagement, and achievement: Yields for theory, current issues, and educational practice. *Review of Educational Research*, 79(1), 327-365. doi: [10.3102/0034654308325583](https://doi.org/10.3102/0034654308325583)
- ³ Raufelder, D., Jagenow, D., Drury, K., & Hoferichter, F. (2013). Social relationships and motivation in secondary school: Four different motivation types. *Learning and Individual Differences*, 24, 89-95. doi: [10.1016/j.lindif.2012.12.002](https://doi.org/10.1016/j.lindif.2012.12.002)
- ⁴ Wentzel, K. R., Muenks, K., McNeish, D., & Russell, S. (2017). Peer and teacher supports in relation to motivation and effort: A multi-level study. *Contemporary Educational Psychology*, 49, 32-45. doi: [10.1016/j.cedpsych.2016.11.002](https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2016.11.002)
- ⁵ Hallinan, T. M. (2008). Teacher influences on students' attachment to school. *Sociology of Education*, 81(3), 271–283. doi: [10.1177/003804070808100303](https://doi.org/10.1177/003804070808100303)
- ⁶ Bokhorst, C. L., Sumter, S. R., & Westenberg, P. M. (2010). Social support from parents, friends, classmates, and teachers in children and adolescents aged 9 to 18 years: Who is perceived as most supportive? *Social Development*, 19(2), 417–426. doi: [10.1111/j.1467-9507.2009.00540.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2009.00540.x)
- ⁷ Schwabe, F., Korthals, R., & Schils, T. (2019). Positive social relationships with peers and teachers as moderators of the Big-Fish-LittlePond Effect. *Learning and Individual Differences*, 70, 21-29. doi: [10.1016/j.lindif.2018.12.006](https://doi.org/10.1016/j.lindif.2018.12.006)
- ⁸ Onderwijskennis (2022). Sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Zie [link](#).
- ⁹ Sleuwen, W. & Heyne, D. (2020). Schoolverzuim aanpakken. Een wetenschappelijke onderbouwing. Nederlands Jeugdinstituut. Zie [link](#).
- ¹⁰ Nieuwboer, A., & van Tuijl, C. (2017). Relaties in de klas: een multi-level onderzoek naar voorspellers van de leerkracht-leerling relatie en peer relaties op individueel en klasniveau. *Pedagogische Studiën*, 94(1), 1-24. Zie [link](#).

¹¹ Onderwijskennis. (2022). De roep van de groep: groepsdynamiek, welbevinden en leren. Zie [link](#).

¹² Onderwijskennis. (2025). Leidraad Leerkracht-leerlingrelaties in het primair onderwijs. Zie [link](#).

¹³ Nederlands Jeugdinstituut. Kanjertraining. Zie [link](#).

¹⁴ Nederlands Jeugdinstituut. School Wide Positive Behavior Support. Zie [link](#).

¹⁵ CED groep. Vreedzame school. Zie [link](#).

¹⁶ Nederlands Jeugdinstituut. KiVa. Zie [link](#).